

***Izveštaj sa šumarskog studijskog putovanja u Republiku Tursku
(Prva posjeta delegacije Udruženja inženjera i tehničara šumarstva Federacije Bosne i
Hercegovine („U.Š.I.T.-a) „Generalnoj direkciji za šumarstvo Republike Turske“ –
„O.G.M.“)***

***„U Bosni je za vrijeme Turaka u pogledu šume bilo prilično sređeno stanje. Tome možemo
zahvaliti da je u Bosni ostalo sve do danas tako mnogo lijepih i dobro sačuvanih šuma“.
Izvod iz knjige „Naše šume“, inženjer Srećko Mađarević, Zagreb, 1932. godine***

IMPRESIJE IZ TURSKE

Ideja o povezivanju šumarstva Bosne i Hercegovine i šumarstva Republike Turske rođena je **2006. godine u Saragosi (Španija)** kada sam na međunarodnom simpoziju iz oblasti zaštite šuma od požara upoznao **kolegu Yuksela Erdogana** iz Turske i predložio mu da napravimo zvaničnu saradnju između **„Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ (O.G.M.) i Udruženja inženjera i tehničara šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine (U.Š.I.T.-a)**. Nakon velikog broja sastanaka, pisama, kontakata i komunikacija sa relevantnim institucijama i pojedincima definisan je okvirni program i termin ovog stručno-edukativnog putovanja. Zahvaljujući nesebičnom zalaganju **„T.I.K.A.“-e (Uprava za međunarodnu saradnju i razvoj Republike Turske)**, odnosno **Centralnog ureda u Ankari i Ureda za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu**, generalnog direktora Turskih šuma **gospodina Osmana Kahvečija**, Zamjenika generalnog direktora Turskih šuma **gospodina Ismaila Belena**, **gospodina Yuksela Erdogana**, Pomoćnika direktora turskih šuma za strateška planiranja, zatim **gospodina Sadika Mutua**, dipl. ing. šumarstva iz Turske, Predsjednika Udruženja inženjera i tehničara šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine **gospodina Omera Pašalića**, sekretara Udruženja inženjera i tehničara šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine **gospodina Azera Jamakovića** i Udruženja inženjera i tehničara šumarstva Federacije Bosne i Hercegovine, realizovana je ova zvanična posjeta, po prvi put u historiji država Bosne i Hercegovine i Republike Turske.

Republika Turska (Türkiye Cumhuriyeti) je evroazijska država smještena u jugoistočnoj Evropi i jugozapadnom dijelu Azije (Mala Azija). Turska graniči na istoku s Gruzijom, Armenijom, Azerbajdžanom i Iranom, na jugu s Irakom i Sirijom, te na zapadu s Grčkom, Bugarskom. Sredozemno more i Cipar nalaze se na jugu, Egejsko more i otoci na zapadu, te Crno more na sjeveru. Evropski i azijski dio Turske dijeli Mramorno more, te tjesnaci Bosfor i Dardaneli. Zbog položaja države na dva kontinenta, Turska kultura je jedinstven spoj istočnjačkih i zapadnjačkih običaja i tradicija. Položaj zemlje ima veliku stratešku važnost. Turska je demokratska, sekularna, ustavna republika čiji je politički sistem 1923. god. utemeljio **Mustafa Kemal Atatürk**.

Šume Turske predstavljaju respektabilan prirodni resurs izraženog biodiverziteta. U punom kapacitetu ostvaruju ekološku, ekonomsku i socijalnu funkciju. Najvažnije i najzastupljenije vrste drveća su: Pinija (*Pinus pinea* L.), Crni bor (*Pinus nigra* Arnold), Bijeli bor (*Pinus silvestris* L.), Kalabrijski bor (*Pinus brutia* Ten.), Cedar (*Cedrus libani* A.Rich.), *Picea orientalis* L. Link - smrča istočna, *Abies* sp. - Jela, *Juniperus* sp. - Juniperusi, *Quercus* sp. (*petraea*, *robur*, *libani*, *trojana*, *ilex*, *coccifera*) - hrastovi, *Fagus* sp. - jasen, *Alnus* sp. - joha, *Fagus* sp. - bukva, *Cupressus* sp. - čempres i dr.

Delegaciju bosanskohercegovačkih šumara na studijskom putovanju u Republiku Tursku činili su: **gospodin Dževad Muslimović, generalni direktor "Unsko - sanskih šuma" Bosanska Krupa, gospodin Jusuf Čavkunović, generalni direktor "Šuma Tuzlanskog kantona" Kladanj, gospodin Dervo Aljović, Predsjednik Nadzornog odbora "Sarajevo šuma" Sarajevo, gospodin Ismet Holjan, direktor "Šumarstva Ljuta" Konjic, gospođica**

Silvija Bilela, Šef sekcije u šumariji Kreševo u Š.G.D.-u "Šume Srednje Bosne", gospodin Andrija Ivanović, Revirnik I u Š.G.D.-u " Hercegbosanske šume", gospodin Mihret Salamović, šef RJ Duboštica – Olovo, „Š.P.D. Zeničkodobojskog Kantona“ i Sead Alić, Stručni savjetnik u Kantonalnoj upravi za šumarstvo Kantona Sarajevo i član Predsjedništva Udruženja inženjera i tehničara šumarstva FBiH.

Boravak u Turskoj trajao je u periodu **od 23.04.2009. godine do 01.05.2009. godine**. U narednim redovima hronološki ćemo pokušati prenijeti najvažnija zapažanja i utiske nakon posjete ovoj lijepoj i bratskoj zemlji.

Generalni direktor „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) gospodin Osman Kahveçi, dipl.ing.šumarstva

Putovanje, prijem kod generalnog direktora „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) i obilazak Generalne direkcije u Ankari

23.04.2009. godine Naše putovanje započelo je susretom i upoznavanjem na aerodromu Butmir u Sarajevu odakle smo u 14 i 55 krenuli u Istanbul. U Istanbul smo sletjeli u 16 sati, a iz Istanbula za Ankaru krenuli smo u 19,00 sati. U Ankaru smo stigli u 20 sati. Na aerodromu u Ankari dočekali su nas gospođa Suna Čolakoglu, ovlašteni predstavnik i tehnički asistent centralnog ureda T.I.K.A. - e u Ankari i gospodin Muammer Gul, ovlašteni prevodilac sa turskog na bosanski jezik. U generalnoj direkciji Turskih šuma dočekao nas je gospodin Erdogan Širin, Direktor sektora za internacionalnu saradnju Turskih šuma.

24.04.2009. godine u 10,00 sati naša delegacija je primljena kod generalnog direktora Turskih šuma gosp. **Osmana Kahvečija**. Uz izraze iskrene i tople dobrodošlice gospodin Kahveçi je istakao veliko zadovoljstvo posjetom bosanskohercegovačkih šumara Turskoj. U kratkom istupu istakao je da ove godine tursko šumarstvo slavi 180. godišnjicu aktivnog djelovanja. Uz konstataciju da šume u Turskoj imaju veoma važnu ulogu i mjesto u društvu istakao je da Turske šume imaju etat od 22 miliona m³ i prihod od 1 milijarde američkih dolara . Od ukupnog prihoda 70% su prihodi od drveta i 30% su prihodi od ostalih aktivnosti. Generalni direktor je istakao aktuelnu i globalnu problematiku šumarstva koja je zajednička za sve zemlje i koju treba rješavati u međusobnoj koordinaciji. Nakon kratkog osvrta i predstavljanja šumarstva Bosne i Hercegovine i prigodnih poklona naša delegacija je izrazila zahvalnost i zadovoljstvo što je do ove posjete došlo ističući da postoje obostrani interesi za međusobnu

saradnju u svim oblastima šumarstva. Na kraju sastanka pozvali smo gospodina Kahvečija i ostale kolege u uzvratnu posjetu Bosni i Hercegovini. Nakon sastanka kod generalnog direktora krenuli smo u obilazak „**Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske**“ („**O.G.M.**“).

Na samom početku obratio nam se gospodin Erdogan Širin, Direktor sektora za internacionalnu saradnju Turskih šuma sa predavanjem o organizaciji državnog preduzeća Turske šume i osnovnim karakteristikama šumarstva Republike Turske. Tokom cijelog našeg boravka u Turskoj g. Erdogan je cijelo vrijeme bio sa nama uvijek pri ruci, srdačan i spreman za sve odgovore na naša mnogobrojna pitanja.

U svome izlaganju gospodin Erdogan je istakao da osim generalne direkcije u Ankari koja je osnovana daleke 1917. godine, „**Generalna direkcije za šumarstvo Republike Turske**“ („**O.G.M.**“) ima još 27 regionalnih direkcija, potom 217 manjih direkcija i 1.308 najmanjih organizacionih jedinica. Država Turska ima površinu od 77 miliona hektara i od te površine na šume otpada 27,2 % odnosno 21 milion hektara. Sa 90 % šuma upravlja država, a 0,8% od ukupnog prihoda države Turske otpada na djelatnost šumarstva.

U turskom šumarstvu zaposleno je 15.000 državnih službenika i 17.000 radnika. Šume Republike Turske su izradile srednjoročni strateški plan za period 2010 - 2014 godina i dugoročni strateški plan za period 2004 - 2023 godina u saradnji sa F.A.O. organizacijom U.N.-a. Kao i druge države i Turska ima velike štete prouzrokovane od štetnih insekata. Na godišnjem nivou te štete iznose 1 milion m³ drveta. Turska je lider u organizaciji protivpožarne zaštite na Mediteranu, Evropi i svijetu. U 2008. godini 230 miliona američkih dolara je uloženo u zaštitu šuma od požara. Godišnje se proizvodi 400 miliona sadnica, a na jugu države se ubere 5 miliona tona sjemena. Strateški cilj turskog šumarstva je 40 - 50.000 ha novih šuma tako da 2023. godine, kada je velika proslava 100 godina Turske Republike, površina pod šumom bude 30 % od ukupne površine države.

Godišnje se u Turskoj posjeća 22 miliona m³ drveta od toga industrijskog drveta 15 miliona m³ i 7 miliona ogrevnog drveta. Turska uvozi 2.5 - 3,0 miliona m³ drveta, a izvozi 350.000 m³ drveta. 3.000 kooperanata radi poslove u šumarstvu za potrebe Turskih šuma, a čak 300.000 porodica živi od radova u šumi. U protekloj godini ovim porodicama je plaćeno 600 miliona američkih dolara za izvršene radove u oblasti šumarstva. U oblasti certifikacije šuma Turska je otpočela aktivnosti u prošloj godini i to po FSC metodologiji.

Nakon ove prezentacije primljeni smo u sektoru Šumarske administracije i planiranja. Prema riječima direktora sektora inženjera Mustafe Yurdaera još od 1917. godine planiranje gospodarenja šumskim resurcima u Turskoj vrši se u saradnji sa Austrijom. Od 1963. godine uveden je koncept planiranja i izrade planova za period od 10 godina. Svakih 10 godina vrši se snimanje teritorija

cijele države i konstatuju promjene i modeli najfunkcionalnijeg gospodarenja šumskim resursima.

Slijedeći sektor koji smo posjetili je bio sektor proizvodnje i marketinga. Ovdje smo dobili informaciju da se godišnje potrebe drveta na nivou države dobijaju u procentu od 61 % iz državnih šuma, 24 % iz privatnih šuma i 15 % iz uvoza. Turska najviše drveta uvozi iz Rusije, Ukrajine, Afrike i drugih dijelova svijeta. Najviše se uvoze crni bor, bijeli bor, jela i cedar. Radove u šumi dominantno radi lokalno stanovništvo putem udruženja za radove u šumi. Na naše upite na koji način se prodaje drvo u Turskoj dobili smo odgovor da se 55 % drveta prodaje putem berze, 15 % drveta prodaje Generalna direkcija i 25 % se prodaje lokalnom stanovništvu. Ukupni godišnji prihodi od drveta u Turskoj iznose 1 milijardu američkih dolara.

Nakon sektora proizvodnje i marketinga primljeni smo u sektor geoinformacionih planiranja, programiranja i fotogrametrije. Impresivni su bili utisci korištenja najsavremenijih naučnih dostignuća u ovoj oblasti. Upotrebom savremenih tehnologija vrši se prenošenje satelitskih snimaka i izrada detaljnih karata sa svim potrebnim pokazateljima za efikasno gospodarenje šumskim i drugim resursima.

U večernjim satima prisustvovali smo prezentaciji o organizaciji sistema protivpožarne zaštite u Republici Turskoj. Kolega Muammer Kol na veoma detaljan i elokventan način upoznao nas je sa funkcionisanjem sistema protivpožarne zaštite. U Generalnoj direkciji nalazi se centralni informacioni sistem. Na ogromnom displeju u svakom trenutku se zna gdje se nalaze osnovna sredstva za borbu protiv požara (avioni, helikopteri, buldožeri, bageri i dr.) uz praćenje njihovog kretanja. Iz centralne baze podataka pri Evropskoj uniji svakodnevno se dobijaju podaci o trenutnom stanju ugroženosti od požara na teritoriju Evrope. Dvadesetčetiri (24) sata se prate svi meteorološki podaci relevantni za optimalno praćenje ugroženosti šuma od požara. Po cijeloj državi je raspoređena mreža osmatračnica. 16 kamera sa mogućnošću zumiranja terena svakodnevno prate stanje u cijeloj državi. Gosp. Kol je istakao da u slučaju požara većih razmjera Generalna direkcija preuzima rukovođenje i komandovanje gašenja požara jer "... odavde možemo donijeti najbolje odluke...".

25.04.2009.godine Beypazar

Drugog dana našeg boravka posjetili smo grad Beypazar. Beypazar je regionalni centar oblasti koja u šumarskoj organizaciji obuhvata teritoriju tri grada. Već na samom ulasku u grad primjećujemo divne kulture crnog i bijelog bora brižljivo odgajane na veoma teškim i siromašnim zemljištima. U šumariji nas srdačno dočekuju kolege na čelu sa rukovodiocem direkcije inženjerom Hasanom. Ovaj region karakterišu šume crnog i bijelog bora i šume jele. Godišnji obim sječa iznosi 40.000 m³, a ukupan prihod 2 miliona eura. U regionalnom centru je zaposleno 6 inženjera i 18 radnika specijaliziranih za šumsko - uzgojne radove i radove na zaštiti šuma od požara. Kooperanti rade sve poslove iz oblasti iskorištavanja šuma uz projektovanje, nadzor i kontrolu inženjera šumarstva.

Nakon kratkog obilaska dijela kulturnih znamenitosti posjetili smo i region Laganje, poznati nacionalni park izuzetnog biodiverziteta u kojem obitava 2.500 različitih biljnih vrsta. Nekada su ovu oblast naseljavali stari narodi Hiti, poznati i po osobenim grobnicama koje su pravili u teško pristupačnim stijenama i vrletima.

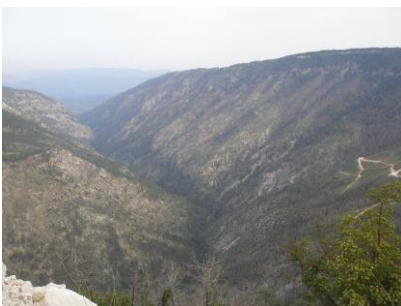
26.04.2009. godine Ankara i put za Antaliyu

Danas je pred nama bilo putovanje za Antaliyu koje će trajati punih 7 sati. Prije početka putovanja minibusom, a na prijedlog ljubaznih domaćina posjetili smo 3 znamenitosti i simbola Ankare. Prvo odredište je bilo Mezarje Velikana gdje su ukopane znamenite ličnosti turske države, među njima 3 predsjednika države i jedan premijer Vlade. Nakon toga uslijedila je kratka posjeta Mauzoleju Mustafe Kemala Atatürka, osnivača moderne turske države. U imponantnoj građevini sa pozlaćenim svodom smješten je mezar oca nacije - Atatürk. U sastavu mauzoleja je i muzej koji na slikovit način prikazuje životni put mladog oficira Mustafe Kemala, najvažnije bitke u ratu za nezavisnost, te poslijeratnu obnovu i izgradnju države. Ovo mjesto godišnje posjeti veliki broj domaćih i stranih turista. Nakon toga uslijedila je kratka posjeta Kocatepe džamiji koja svojom grandioznošću dominira Ankarom.

A potom je uslijedilo dugo putovanje do Antaliye. Na tome putu čekale su nas prostranstva Anadolije, u svijetu poznatog simbola Turske. I zaista tokom cijelog putovanja uživali smo u nepreglednim obrađenim poljima u daljini ukrašenim planinskim obroncima pod snijegom. Približavajući se Antaliji na nekih 80 km od grada primjećujemo prekrasne kulture crnog bora podignute na teškim i siromašnim zemljištima.

27.04.2009. godine Antaliya

Početkom prvog dana boravka u Antaliji imali smo zvanični prijem kod generalnog direktora Direkcije Antaliya gosp. Redžepa Kašana. Regija Antaliya obuhvata površinu od 2.063.000 ha, od čega šume zauzimaju površinu od 1.125.000 ha. Antaliya je grad sa najvećom površinom šuma u Turskoj. Raznolike biljne zajednice i šumske fitocenoze sa 3.000 različitih vrsta formiraju se u amplitudi od 0 - 2.200 m nadmorske visine. 60 % šumskih fitocenoza čine šume *Pinus brutia*, a još su zastupljene i slijedeće vrste: *Cedrus libanica*, *Abies alba*, *Juniperus exelsa*, *Pinus nigra*, *Cupressus sempervirens*, *Quercus* i dr. Antaliya je specifična po velikom broju kultura i civilizacija koje su se smjenjivale na ovim prostorima od Grka, Otomana, Aleksandra i drugih starih naroda.

Generalna direkcija je sastavljena od 3 regionalne direkcije. Zapošljava 660 državnih službenika od čega je 250 inženjera šumarstva i 1.300 radnika. Direkcija planira i izvodi radove na terenu. Godišnji

obim sječa je 800.000 m³, a realizacija 650 - 700.000 m³. Prirast iznosi 1.900.000 m³. Prema riječima direktora Kašana godišnji profit iznosi 10. miliona američkih dolara i zarađeni novac ponovo se "vraća u šumu" u smislu permanentnih investicija u reprodukciju šuma. Osim kao ekskluzivno ljetovalište Antalija je poznata i po velikom broju šumskih požara. 2008. godine desio se veliki šumski požar na površini od 15.000 ha drugi po veličini i obimu u historiji

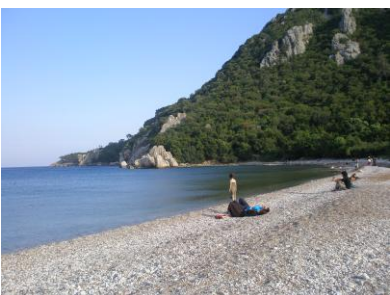

turske države. Prilikom obnavljanja opožarenih površina, prema riječima kolege Redžepa, prije su radili monokulture, no u posljednje vrijeme rade se polikulture iz više funkcionalnih razloga. Zahvaljujući se generalnom direktoru na toplim riječima dobrodošlice naša delegacija je istakla niz zajedničkih tačaka sa šumarstvom Turske, posebno u oblasti zaštite šuma od požara gdje je tursko šumarstvo postiglo zapažene rezultate.

Potom smo posjetili divne mlade kulture *Pinus brutia* u okolini Antalije. Na ovom području izbio je požar 21. jula 1997. godine u kojem je za 5 sati potpuno izgorjelo 1.715 ha šume. Predanim radom šumara podignute su nove kulture i uspješno realizovana obnova sa optimalnom mrežom šumskih komunikacija. Kulture imponuju zdravim izgledom te progresivnim visinskim i debljinskim prirastom.

Nakon ove posjete uslijedilo je putovanje sa 0 m nadmorske visine na 2.365 m nadmorske visine modernom žičarom na vrh Tahtali. Vozeći se žičarom mogli smo vidjeti vertikalno zoniranje vegetacije sa interesantnim sastojinama cedra na teškim kamenitim terenima.

U kasnim poslijepodnevним satima posjetili smo ostatke drevnog grada Phaselysa i nacionalni park Olympos na obalama mora, popularno okupljalište mladih iz cijelog svijeta.

Poslije ovih destinacija uslijedilo je putovanje za Kaš, živopisni gradić na obalama Sredozemnog mora u koji smo stigli u 22 sata. Samo 6 km morske linije od Kaša nalazi se

grčko ostrvo Meis i druga manja ostrva.

28.04.2009. godine Kaš i Katrandag

Šestog dana našeg boravka u Turskoj imali smo kratki prijem kod direktora Direkcije Kaš gosp. Orhana Aksoya. Direkcija Kaš je sačinjena od 8 organizacionih jedinica i zauzima površinu od 146.000 ha. U direkciji radi i 105 radnika specijaliziranih za protivpožarnu zaštitu šuma. Najzastupljenije vrste drveća su *Pinus brutia* i *Cedrus libani*. Površina autohtonih sastojina cedrusa iznosi 25.000 ha. Godišnji obim sječa je 90.000 m³. U prošloj godini direkcija je pošumila 450 ha. Imali su 24 požara, a izgorilo je 245 ha šuma. Direktor nam je prezentirao i način pošumljavanja sa gustinom sadnje od 1600 sadnica/ha, proizvodnju sadnica u rasadnicima i protivpožarnu organizaciju.

Nakon toga smo krenuli na teren gdje smo se upoznali sa njegama kultura odnosno proredama u novopodignutim kulturama. Slijedeća destinacija bili su bazeni sa vodom koji se

koriste prilikom šumskih požara, ali imaju i druge korisne namjene. Iz ovih bazena prilikom požara helikopteri se snabdjevaju vodom. Bazeni su napravljeni svakih 5 km sa tendencijom povećanja gustine odnosno broja bazena.

A potom je uslijedio uspon ka padinama Katrandaga gdje na većim visinama (1500 -1700 m.n.v.) dominiraju autohtone sastojine cedra. To su ustvari obronci planine Toros gdje se prostiru najveće površine sastojina cedra u svijetu. Svi smo bili impresionirani ogromnim stablima cedra koje po prvi put vidimo u formi sastojina. Boraveći u ovim prelijepim šumama direktor Orhan nas upoznaje da je cedar drugačiji od drugih vrsta i po tome što se šišarice cedra otvaraju samo pri niskim temperaturama. Kuriozitet ovih šuma su i stabla *Juniperus excelsa* visoka gotovo i kao stabla cedra. U poslijepodnevnom satima posjećujemo ogromno požarište gdje je izbio požar 2006. godine nakon udara groma i zahvatio površinu od 400 ha, na izuzetno nepristupačnim i teškim terenima, i gdje je prilikom gašenja poginuo jedan naš kolega, mladi inženjer šumarstva i jedan mještatin.

Spuštajući se padinama Katrandaga uživamo u velikim površinama kultura *Pinus brutia* podignutim sa mnogo pažnje i truda. Nakon veoma napornog dana u večernjim satima stižemo u Kaš i opraštajući se sa kolegama uz zahvalnost na zanimljivom i brižno pripremljenom programu ponovo se vraćamo u Antaliyu.

29.04.2009. godine Antaliya - Taşagil

Prethodne noći po kasnom povratku u Antaliyu ispred direkcije dočekaao nas je kolega gosp. Ekrem Aydemir zamjenik direktora generalne direkcije koji je ovog dana bio voditelj programa. U uvodnim riječima kolega Aydemir istakao je problematiku šumskih požara u Antaliji i ogromna nastojanja turskih šumara u borbi protiv ovih nedaća. U novoizgrađenoj tradicionalnoj šumarskoj kući prisustvovali smo kvalitetnoj powerpoint prezentaciji kolege Ahmeta Kare. Ispred šumarske kuće nalazi se, kako kolege vole da kažu, svojevrsno "mezarje" za drvo gdje na jednom mjestu stoje zdravo i izgorjelo stablo svih vrsta ovoga područja.

Od 31.07 - 05.08.2009.godine u Antaliji je bjesnio veliki šumski požar koji je zahvatio površinu od 15.795 ha šuma od toga 12.401 ha visokih i 3.394 ha niskih šuma. Ukupno je izgorjelo 1.673.314 m³ drveta. Vjetar je dostizao brzinu od 80 km/h krećući se od juga ka sjeveru. Obzirom da područje nije bilo otvoreno odmah nakon požara izrađen je plan otvaranja šumskim komunikacijama Za 20 dana završeno

je rekognosciranje i projekat obnove. Ukupno je projekat sanacije koštao 53.327.754 turskih

lira odnosno 25.394.168 eura. Posebna pažnja posvećena je optimalnom odabiru vrsta u kontekstu stvaranja stabilnih sastojina sa svim polivalentnim funkcijama šuma. Vodio se računa da se unose vrste drveća koje su otpornije na požare u cilju stvaranja sastojina sa što manjim stepenom ugroženosti od požara. Unose se vrste: smokva, čempres, hrastovi, kaktus i dr. Uz komunikacije unose se lišćarske vrste, a unutar površina za pošumljavanje četinarske vrste. Osim pošumljavanjem, obnavljanje se vrši i sijanjem sjemena. U konkretnom slučaju sijalo se 200 kg/ha

sjemena Pinus pinee. Radnici koji su radili na sijanju sjemena zaradili su 4 miliona turskih lira. Obzirom na izuzetno teške terene većina poslova na sanaciji požarišta rađena je uz pomoć specijalizovanih mašina.

Nakon prezentacije uslijedio je detaljan obilazak na terenu gdje smo mogli vidjeti uspješnu realizaciju projektom predviđenih zahvata. U povratku uživali smo u prelijepim pejzažima kanjona rijeke Koprulu koju zovu i rijekom mostova. Ova rijeka neodoljivo podsjeća na našu Neretvu, a poznata je i po veoma poularnom raftingu baš kao i naša rijeka.

U kasnim poslijepodnevnim satima nakratko smo mogli vidjeti jedan od rasadnika u Antaliji u kojem se uzgajaju već pomenute vrste drveta. To je jedan od rasadnika u Antaliji, koji posluju kao posebna organizaciona jedinica pri centralnoj direkciji.

30.04.2009. godine Povratak u Ankaru

Nakon veoma iscrpnog i korisnog programa u Antaliji i pozdravnih riječi gosp. Ekrema Aydemira, kojem smo se zahvalili na odlično organizovanom programu, uz poziv svim kolegama za uzvratnu posjetu Bosni i Hercegovini uslijedio je povratak u Ankaru. Uz skladne zvukove muzike Lazova, starih naroda sa sjevera Turske, uživamo u prelijepim pejzažima Anadolije sređujući utiske našeg boravka u Antaliji. U večernjim satima stižemo u prijestonicu.

01.05.2009. godine Ankara i povratak u Bosnu i Hercegovinu

Dan počinje uz uobičajene jutarnju tursku kafu i turski čaj te razgovorom sa gospodinom Erdoganom Sirinom i gospođi Sunom Colakoglu o našim utiscima. Izražavamo zadovoljstvo i zahvalnost na organizaciji ovog lijepog stručnog putovanja uz poziv, kao i u svim prilikama tokom putovanja, za uzvratnu posjetu turskih šumara Bosni i Hercegovini. Rastajemo se sa Erdoganom uz najtoplije izraze zahvalnosti za svu pažnju koju nam je nesebično poklanjao tokom našeg boravka uz pozdrav " vidimo se u Bosni i Hercegovini". Do aerodroma su nas ispratili gđa. Suna i gosp. Muammer i poželjeli sretan put. Polazak iz Ankare uslijedio je u 13 sati. U Istanbul smo stigli u 14 i 30 sati. Let za Sarajevo imali smo u 16 sati i 30 minuta. U

Sarajevo smo stigli u 18 sati.

Mnogo je oblasti u šumarstvu u kojima je moguća saradnja između šumara Bosne i Hercegovine i Turske. Navesti ćemo samo neke:

- Iskustva u korištenju pristupnih fondova Evropske unije namjenjenih za šumarstvo,
- Projekti obnove opožarenih površina,
- Izbor optimalnih vrsta drveća prilikom obnavljanja opožarenih površina,
- Organizacija protivpožarne zaštite šuma,
- Šumarstvo i turizam - korelacije,
- Gospodarenje šumskim resursima u nacionalnim parkovima i zaštićenim područjima,
- Tržište drveta u svijetlu aktuelnih svjetskih ekonomskih trendova,
- Praćenje najnovijih tehnoloških dostignuća u šumarstvu i razmjena saznanja i iskustava,
- Saradnja između šumarskih institucija, šumarskih fakulteta i udruženja inženjera,
- Edukacija stručnjaka šumarstva i studenata putem međusobne razmjene,
- Saradnja u oblasti efikasnog institucionalnog i administrativnog uređenja šumarstva,
- E.F.N.S. saradnja u oblasti aktivnog učešća Turske u članstvu i radu Evropskog prvenstva šumara u skijaškom trčanju i biatlonu **i mnogi drugi.**

Ono što posebno impresionira, a što smo mogli vidjeti tokom ove posjete, je položaj šumarstva u organizaciji države, odnos prema šumskim resursima i impozantni uspjesi na podizanju novih kultura na velikim površinama i na relativno siromašnim zemljištima, te proces obnavljanja nakon masovnih šumskih požara i poklanjanje maksimalne pažnje podizanju novih šuma sa svim očekorisnim funkcijama.

Turska pridaje posebnu pažnju ekološkom i okolinskom aspektu gospodarenja šumama prateći svjetske trendove u ovoj oblasti. Republika Turska ima 39 nacionalnih parkova ukupne površine 880.707 ha, 23 parka prirode ukupne površine 76.404 ha i 32 prirodna zaštićena područja površine 63.316 ha.

Na kraju, moramo se još jedanput zahvaliti osobama bez čijeg se angažmana ova stručno-edukativna posjeta ne bi dogodila i bila uspješna. Dakle, zahvaljujemo se: Generalnom direktoru „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) gospodinu **Osmanu Kahvečiju**, Zamjeniku generalnog direktora „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) gospodinu **Ismailu Belenu**, generalnom direktoru „T.I.K.A.“-e u Ankari gospodinu **Musi Kulaklikaya**, gospođi **Suni Çolakoglu**, ovlaštenom predstavniku i tehničkom asistentu centralnog ureda „T.I.K.A.“-e u Ankari, direktoru ureda „T.I.K.A.“ u Sarajevu gospodinu **Nevzatu Ješileru**, pomoćniku direktora ureda „T.I.K.A.“-e u Sarajevu gospođi **Filiz Ketenci**, gospođi **Elmi Begović**, službenici ureda „T.I.K.A.“-e u Sarajevu, gospodinu **Sadiku Mutuu**, dipl. ing. šumarstva iz Turske, gospodinu **Erdogan Sirinu**, Direktor sektora za internacionalnu saradnju „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“), gospodinu **Yukselu Erdoganu**, Pomoćniku direktora „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) za strateška planiranja, gosodinu **Muammeru Gulu** našem prevodiocu i svim **institucijama i pojedincima Republike Turske i Bosne i Hercegovine** kao i **kolegama iz „Generalne direkcije za šumarstvo Republike Turske“ („O.G.M.“) i Bosne i Hercegovine** koji su na bilo koji način pomogli da se dogodi naša saradnja sa „O.G.M.“, uz uvjerenja i nadanja da će se uspostavljani mostovi saradnje između šumara **Republike Turske i Bosne i Hercegovine** uspješno razvijati i njegovati.

Sarajevo; maj 2009. godine

Izveštaj napisao:
Član Predsjedništva „UŠIT“ FBiH:
Sead Alić, dipl. ing. šumarstva

